י: הלוקח עובר חמורו פרק ראשון בכורות

שהשוחט [כג] עורב להתלמד דמו מכשיר. פירש הקונטר' אם נפל על הזרעים וכ"ש אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו [כג] מחשבתו ואם נחרו ולא שחטו תו לא פליג ר' אליעזר דודאי לעלמא מכשיר דמו ולא לגופיה דאיכו לא מקבל טומאה בלא מחשבה עכל"ה ותימה [כד] [כה] פירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמה טעם יכשיר כיון דלא הוי דם שחיטה ודם חלבים לא שייך בהמה אלא באדם [כו]: **שאני** עורב הואיל ויש בו סימני טהרה. הוא הדין [כז] כ"ד עופות חוץ מנשר כדמוכח פרק אלו טרפות (חולין סא:): **מאי אירא** להתלמד אפי' להתעסק. פירוש ואפי' נחרו נמי דלהתעסק נמי לא שחיטה היא [כח] וכגחרו דמי ואע"ג דאז לא היה הוכשר בדם שחיטה מ"מ פריך כיון דלא אתי לאשמועינן דדם שחיטה מכשיר דהא כבר אשמועינן [כח] ולא בא לאשמועינן אלא דאין צריך מחשבה הואיל ויש בו סימני טהרה זה היה יכול לאשמועינן בלא שחיטה:

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו להתלמד בו ובפלוגתא דנימום ור' [כט] אליעזר [ל] דתניא אמר ר' יוסי סח לי נימום אחיו של [לא] ר' יהושע הגרסי שהשוחט את העורב להתלמד בו דמו מכשיר ר' אליעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא אבל לגופיה בעי מחשבה ואתא רבי אליעזר למימר דם שחיטה לעולם מכשיר [לב]ואפי' לגופיה נמי לא בעי מחשבה ממאי דילמא טעמא דר' אליעזר התם דשאני עורב הואיל ויש בו סימני טהרה ומנלן דסימני טהרה מילתא היא דקתני עלה דההיא א"ר שמעון מה טעם הואיל ויש בו סימני טהרה וכי תימא אי משום סימני טהרה מאי איריא להתלמד אפי' להתעסק נמי אין הכי נמי ומשום נימום איתיביה [לג] לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו ואסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר אימא ומחיים אסור בהנאה ור"ש מתיר והא מדסיפא מחיים הוי רישא לאו מחיים דקתני סיפא לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שימות ואסור בגיזה ועבודה דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר רישא וסיפא מחיים רישא [לד]בהנאת דמיו סיפא בהנאת גופו וצריכא דאי תנא הנאת דמיו בההוא קא שרי רבי שמעון אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לרבי יהודה ואי תנא בהנאת גופו בההיא קאסר רבי יהודה אבל בהנאת דמיו אימא מודה לרבי שמעון צריכא וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ואמר רב נחמן מנא אמינא לה דתניא [1]וערפתו נאמר כאן עריפה ונאמר להלן [2]עריפה מה להלן אסור אף כאן אסור מני אילימא רבי יהודה מחיים מיסר אסור אלא לאו רבי שמעון היא א"ל רב ששת ספרא [לה] חבריך תרגומה לעולם רבי יהודה ואיצטריך סלקא דעתך אמינא [לו] עריפה במקום פדייה עומדת מה פדייה מתרת אף עריפה מתרת קמ"ל אמר רב נחמן מנא אמינא לה מדתני [לז] לוי הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יופסד ממונו מני אילימא רבי יהודה הא מיפסד וקאי אלא לאו רבי שמעון היא איבעית אימא רבי יהודה ואיבעית אימא רבי שמעון [לח] איבעית אימא רבי יהודה אפסידא דביני ביני ואיבעית אימא רבי שמעון לפחת מיתה וכן אמר ריש לקיש מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור ורבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אמר עדיין היא מחלוקת איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא [לט]המקדש [3]בפטר חמור אינה מקודשת לימא מתני' דלא כרבי שמעון אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל איכא דאמרי הא מני לא רבי יהודה ולא רבי שמעון אי רבי שמעון תיקדש בכוליה אי רבי יהודה תיקדש בהך דביני ביני אמר רבה בר אבוה אמר רב לעולם רבי יהודה וכגון שאינו שוה אלא שקל וסבר לה כרבי יוסי בר יהודה דתניא [3]תפדה תפדה [מ]תפדה מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל אמר מר תפדה תפדה [תפדה] מיד תפדה [מא]כל שהוא פשיטא איצטריך סד"א הואיל ואיתקש לבכור אדם מה בכור אדם אחר שלשים [מב] וחמש האי נמי אחר שלשים וחמש קמ"ל תפדה מיד תפדה כל שהוא רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל ממה נפשך אי מקיש לבכור אדם חמש ליבעי ואי לא מקיש שקל מנא ליה לעולם לא מקיש אמר רבא אמר קרא [4]וכל ערכך יהיה בשקל הקדש [מג]כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל ורבנן ההוא בהשג

פריק ליה בשה בר דנקא והשתא מפסיד הכל: **איבעיא ליה ר' שמעון.** ואפילו הכי בהנאה לא מיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פיחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאכילו לכלבו: **נהא דרב נחמן.** דאמר לעיל מודה ר' שמעון לאחר עריפה: **מיקדש בכוליה.** דהא כוליה שרי בהנאה: **שאינו שוה אלא שקל.** [מ] **קלע דהשתא ליכא ביני ביני דהוא שה דיהבינן לכהן תומיה בעי למיהוי שוה שקל: פפדה פפדה.** תרי זמני כתיב ופטר חמור תפדה בשה (שמות יג): **מיד. אפי' בתוך שלשים: איפקא בבכור אחד.** דכתיב (במדבר יח) [מא] **את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: מה בכור אחד.** פדיונו **לאחר שלשים יום ופדויו מבן חדש תפדה** [מב][מג]**וחמשה סלעים בעי למיתב: אף כאן לאחר שלשים יום וחמשה.** סלעים בעי למיתב:

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו. לפטר חמור ואי דשחטיה לבשר שחיטה גמורה אפי' לר' שמעון הוא מחשבה ומטמא אלא [מא] בשחטו ע"מ להתלמד בו הלכות שחיטה ובהך פליגי דרבנן סברי הך שחיטה משוא לה אוכל כשחיטה גמורה מעלייתא דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קז:) **השוחט בהמה** [מא] **לעובד כוכבים** כו' כדפרישית לעיל [1] ור"ש סבר הך שחיטה לאו מעלייתא היא ולא הוא מחשבה ובפלוגתא דנימום ור"א [מב]: **דמו מכשיר.** אם נפל על הזרעים וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו הוא שחטו ואי נחרו ולא שחטו תו לא הוה פליג בה רבי אלעזר דודאי לעלמא הוא דמכשיר דמו [מג] ולאו לגופיה דאיכו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה: **אלא לאו איסורו חישובו.** [מד] הוא דאיכא בינייהו: **לעלמא.** אם נפל על הזרעים אבל לגופיה בעי מחשבה דאיסורו חישובו גרידא לא אמרינן והך שחיטה לא משוייא אוכל: **ואפי' לגופיה לא בעי מחשבה.** דהך שחיטה משוייא לה אוכל ובהאי נמי פליגי [מג] רבנן כר' אלעזר ורבי שמעון כנימום: **הואיל ויש בו סימני טהרה.** כדאמר בפלו טריפות (חולין סא:) מעשה הכי הוי אוכלא אבל גבי פטר חמור דליית ליה סימני טהרה מי לאו דחשיב [מה] משום הך שחיטה לא מטמו ליה רבנן ור' שמעון אע"ג דחשיב עליה פליג משום דאסור בהנאה לאחר עריפה כדרב' : **ומנלן דסימני טהרה מילתא** [מו] . לאחותי לידי טומאה דקתני עלה בברייתא דלעיל [ע"א] [מז] נבלת בהמה טהורה כו' : **אפי' להתעסק.** דמתכוין לאחוי דבר אחר דלאו לשחיטה איכוין: **אין הכי נמי ומשום נימום.** להודיע כחו דאע"ג דשחטו להתלמד בו דהוי שחיטה משובה טפי מלהתעסק אפ"ה איהו גופיה לא מטמא ליה נימום: **איפיכא.** (ג) אבל [מח] לרבא דאמר מודה רבי שמעון לאחר עריפה: **בקופין.** סכין גדול שכן דרך עריפה: **מאחוריו.** ממול ערפו דכתיב וערפתו: **במגירה.** שיג"א סכין שיש בה פגימות הרבה: **בהנאת דמיו.** אם השכירה [מט] לאחריס: **בהנאת גופו.** כגון גיזה ועבודה: **מה פדייה מתרת.** דלאחר פדיונו דברי הכל שרי בהנאה: **הוא הפסיד ממונו של כהן.** שלא פדאו בשה ויתנו לכהן: **לפיכך יופסד ממונו.** יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שנשיס כדמפרש [נ] בפירקא [נא] ויאסר בהנאה: **הא מיפסד וקאי.** דמחיים נמי אסור ומאי מפסדא ליה עריפה: **אלא לאו רבי שמעון.** [נב] ולאחר עריפה מודה: **דביני וביני.** [נג] דמחיים [נד] נמי אסור בהנאה מני

יהודה. ואי בעית אימא ר' שמעון דשרי ליה בהנאה בין מחיים בין לאחר עריפה. ומאי יופסד ממונו דקאמר לאו לאוסרו בהנאה אלא לפחת מיתה קאמר דעכשיו כשנערפו נפחתו דמיו הרבה ממה שהיה שוה כשהוא חי והיינו יופסד ממונו. אבל מ"מ שרי בהנאה לאחר עריפה: ואי בעית אימא ר' יהודה מאי יופסד ממונו דקאמר להפסידא דביני ביני כלומר דבשה שווה דנקא היה יכול לפדות פטר חמור שוה סלע והיה מרויח ההוא דביני ביני מה שהחמור שוה יותר מן השה ולאחר פדייה יהא מותר בהנאה ועכשיו כשעורפו הוא מפסידו: איכא דמתני לה להא דרב נחמן אהא. כלומר דלא אמרה רב נחמן מימרא בעלמא וכן אמר רב נחמן אלא אהא אמרה רב נחמן המקדש בפטר חמור לאחר עריפה ודברי הכל דאפילו ר' שמעון מודה דאסור בהנאה ואינה מקודשת: אי ר' שמעון תיקדשא בכוליה. פטר חמור דהא שרי ליה בהנאה: ואי ר' יהודה תקדש בהך דביני ביני כלומר שיכולה לפדות חמור ששוה שקל בשה שוה דנקא ובהך דביני ביני תיקדש: אמר רבה לעולם ר' יהודה ואמאי תני אינה מקודשת כגון שאינו שוה הפטר חמור אלא שקל וסבר לה ר' יהודה כר' יוסי בר יהודה דתניא תפדה בשה תפדה מיד אפילו קודם ל' תפדה כל שהוא כלומר אפילו בשה כל דהוא שאינו שוה אלא זוז: ר' יוסי בר יהודה אמר אין פדייה פחותה משקל. ומפרש לקמן מ"ט. וכיון דאין פדיה פחות משקל ופטר חמור אינו שוה אלא שקל ליכא דביני ביני ואינה מקודשת: אמר מר תפדה וכו' פשיטא דלא כתיב ביה לא מבן חדש ולא כתיב דמים בשה: איצטריך. לתנא למימר הואיל ואיתקש לבכור אדם דכתיב אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה: מה בכור אדם אחר שלשים. דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה וחמש שקלים הוי פדיונו: כל ערכין. כלו' כל פדיון שאתה פודה: ורבנן ההוא וכל ערכך יהיה בשקל

דשחיטה דאיסורו חישובו: ואתא ר' אליעזר למימר דם שחיטה בין דשחיטה גמורה בין דשחיטה להתלמד לעולם מכשיר דאפילו לגופו לא בעי מחשבה אחריתי אלא אסורו שחיטה להתלמד נמי חישבו ורבנן דסברי בפטר חמור (לא) מטמא סברי לה כר' אליעזר ור' שמעון דאמר דפטר חמור לא מטמא סבר לה כתנא קמא דשחיטה להתלמד לא חישבו לטומאה והיינו בפלוגתא: ממאי דלמא לעולם לא מצינן למימר דרבנן כר' אליעזר דטעמא דר' אליעזר אמאי קאמר לעולם דם שחיטה מכשיר דאפי' דלהתלמד דלמא שאני עורב דבעורב קסבר הכי משום דיש בו סימן טהור כדאמרינן בשחיטת חולין לרבות עורב עמקי דיש לו זפק אבל בפטר חמור דלית ליה סימן טהרה לעולם לא סבירא ליה דשחיטה להתלמד חישבו ואכתי רבנן כמאן סבירא להו לא כר' אליעזר ולא כנימוס: ומנלן דסימן טהורה מילתא היא. דקאמרינן דלמא טעמא דר' אליעזר דשאני עורב וכו' דקתני עלה דההיא ברייתא. א"ר שמעון כו'. וכי תימא אי טעמא משום סימן טהורה מאי אריא לר' אליעזר דנקט שוחט להתלמד לימא אפילו שוחט להתעסק דלהתעסק גריע טפי מלהתלמד ולהתעסק היינו כגון שנתכוון לחתוך שום דבר אחר ושחט הערב בלא מתכוון ואפילו הכי משמע לן דדם שחיטה מכל מקום לעולם מכשיר הואיל דיש בו סימן טהור ואמאי נקט להתלמד: אין הכי נמי. כלומר לר' אליעזר הוא הדין דשחיטה להתעסק נמי לעולם מכשיר הואיל ויש בו סימן טהרה ואמאי נקט להתלמד משום נימוס דלנימוס אי שחט להתלמד דמיו מכשיר אבל להתעסק אין דמיו מכשיר דלא חשיב לה שחיטה ואכתי לא מצית לאקומי טעמא דר' שמעון ורבנן בפלוגתא דנימוס ור' אליעזר דאמרינן דלמא שאני עורב כו' אלא בעל כרחך איבעי לך לאקומיה דבעריפה ממש פליגי ולעולם כדרבה דאמר מודה ר' שמעון דלאחר עריפה אסור וטעמייהו דרבנן דאמרי מטמא טומאת אוכלין משום דעריפתו חישבו ור' שמעון סבר אע"ג דעריפתו חישבו כיון דקסבר דלאחר עריפה אסורה

מז א מיי' פ"ג מהל' טומאת אוכלין הלכה ד:
מז ב מיי' פי"ב מהל' כלכוים הלכה ז סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף י בהגה"ה: מח ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:
מט ד מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הלכה ח טור ש"ע שם"ע סימן כח סעיף כא:

שיטה מקובצת

[מ] ור' אלעזר וכצ"ל לקמן בסמוך: [מא] תיבת רבי נמחק: [מב] איתיביה אביי לא: [מג] ספרא חברין תרגומה: [מד] אמינא הואיל ועריפה במקום: [מה] מדתני דבי לוי: [מו] שמעון איבעית אימא ר' שמעון לפחת מיתה ואיבעית אימא ר' יהודה אפסידא דביני ביני: [מז] שלשים וחמש האי כו' שלשים וחמש קמ"ל: [מח] אלא כששחטו אות ב' נמחק: [מט] ור"א דאמאי לא נבעי הכשר: [נא] דמו ולא לגופיה: [נב] תיבת הוא נמחק: [נג] פליגי לעיל רבנן: [נד] דחשיב עליה משום: [נה] מילתא היא לאחותי: [נו] אביי לרבה דאמר: [נז] השכירה ומכרו לאחרים: [נח] כדמפרש בהאי פירקא: [נט] שמעון וש"מ לאחר עריפה: [ס] דמחיים אי נמי: [סא] תפדה הס"ד ומה"ד ובחמש סלעים: [סב] שהשוחט את העורב: [סג] דשחיטתו הויא מחשבתו: [סד] ותימה הוא שפירש דדם נחירה מכשיר לעלמא דמאיזה טעם מכשיר כיון כו' שחיטה דדם חללים: [סה] באדם. עיין תוס' חולין (דף לה ע"ב): [סו] הדין כל כ"ד עופות חוץ מנשר ריש בכולם סימני טהרה כדמוכח: [סז] היא כלל וכנחרו: [סח] אשמועינן ת"ק ולא:

רבינו גרשום

לטמא טומאת אוכלין לדברי הכל: אלא הכא במאי עסקינן. דאמאי לא מטמא טומאת אוכלין לרבי שמעון ששחטו להאי פטר חמור להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה דהשתא האי שחיטה להתלמד גריעה היא מעריפה ומשחיטה סתם הלכך קסבר רבי שמעון דאינו מטמא טומאת אוכלין ורבנן סברי דחישבתו כיון לשום שחיטה בעלמא איכוון: ובפלוגתא. דסומכוס ורבי אלעזר קא מיפלגי ר' שמעון ורבנן דתניא אמר רבי יוסי וכו' הא ר' אלעזר היינו תנא קמא אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו. האי איסורו חישובו לא הוי כאיסורו חישובו דלעיל דא"כ דהיינו הוא קשיא לרבא דאמר דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו אלא האי איסורו חישובו שחיטה להתלמד דלאו שחיטה מעליא היא לשום אכילה קרי איסורו: תנא קמא סבר דמו מכשיר לעלמא. לשאר כל אוכלין דאי נגע בהו שרץ מוכשרין הן לטמא אפילו בלא מחשבה אבל לגופיה לבשר עורב אע"ג דודאי הוי מוכשר מדמו לא מטמא אלא במחשבה דלא אמרינן

תורה אור השלם

1. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג
2. וְהוֹדַרְתָּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: דברים כא ד
3. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
4. וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ויקרא כז כה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכא במאי וכו' בהמה טמאה לעובד כוכבים: (ב) ד"ה הואיל וכו' דמשיב עליה משום הך: (ג) ד"ה איתיביה רבא לרבה דאמר מודה רב"ש: (ד) ד"ה דביני וביני אע"ג דממייס: (ה) ד"ה איתקש וכו' דכתיב אך פדה תפדה את כסוי:

לעזי רש"י

שיג"א [שיר"א]. משור.

רבינו גרשום (המשך)

בהנאה אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחר הוא הלכך לא מטמא טומאת אוכלין: איתיביה אביי לרבה רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו בערפו: אימא. כלומר תריץ לברייתא הכי ואימא וקוברו. ומחיים של פטר חמור אסור בהנאה ור' שמעון מתיר. אבל לאחר עריפה מודה דאסור כדאמינא: והא מדסיפא מחיים כו'. ואסור בגיזה ועבודה והיינו מחיים: אין רישא וסיפא מחיים ורישא דקתני ואסור בהנאה בהנאת דמיו קאמר דאם מכרו או שכרו דמיו אסורין וסיפא דאמר אסור בגיזה ועבודה בהנאת גופו: וצריכי למיתני תרוייהו: דאי תנא כו' ולעולם לאחר עריפה מודה ר' שמעון דאסור כדרבה: מה פדייה מתרת. לפטר חמור בהנאה אף עריפה נמי מתרת בהנאה ולישתרי לאחר עריפה אפילו לר' יהודה קמ"ל דלא: הוא הפסיד ממונו של כהן. שלא רצה ליתן לו שה בפדיונו מה שיזכה לו המקום לפיכך יופסד ממונו שיערפנו ולא יהנה ממנו: מני. הא אילימא לר' יהודה מפסד וקאי דאפילו מחיים אסר ליה בהנאה קודם פדייה: אלא לאו ר' שמעון היא. אלמא דקסבר דלאחר עריפה אסור בהנאה לא לעולם מהא ליכא למשמע מיניה. ואפילו הכי הא דתני לוי יכלת לתרוצי איבעית תימא ר' שמעון ואי בעית תימא ר'

מ) תוספתא מכשירין פ"ג ה"מ, ג) קדושין נו: מ:, ג) ל"ק, ד) בכל"ק, ס) [ערכין ד. ז:], ו) [דף מ: ד"ה ופטר ממוכן], ז) [נקמן יג.], ח) כ"מ מלי סלנ, ט) דפי' כו' דמאיזה טעם ל"ק,

תורה אור השלם

1. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג
2. וְהוֹדַרְתָּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת הָעֶגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יֵעָבֵד בּוֹ וְלֹא יִזָּרֵעַ וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֶגְלָה בַּנָּחַל: דברים כא ד
3. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
4. וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: ויקרא כז כה

בהשג יד כתיב. האומר ערכי עלי ואין לו כדי ערך כתיב ביה (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן וכתיב בתריה וכל ערכך וגו' (ג) דאי נמי לית ליה שור שקל לא יעריכנו הכהן פחות משקל: **הלכה כדברי חכמים.** דפדיונו בשה כל דהו: **פטרוזא.** שה כחוש: **בר דנקא.** קטן שאינו שור אלא מעה שהוא שתות דינר: [י] **נמי תניא.** במתני' [טו.]: **פשיטא.** דאפילו פטרוזא דהא כל שהוא קאמרי רבנן לעיל [יא.]: **כולי האי.** בר דנקא אי נמי נהי דקטן יכול ליתן [יא] אבל פטרוזא שהוא כחוש לא: **רגיל הכא ורגיל הכא.** פחות מסלע ויותר משקל: **קשיא אהלכתא.** הכא אמרת הלכתא ברגיא ולעיל אמרת הלכתא כדברי חכמים דאפי' בר דנקא: **בא לימלך.** מה יתן לכהן אמרינן ליה ברגיא: **בעושה מעצמו.** ונותן בר דנקא לא כייפינן ליה טפי: **האמר.** בשמעתין לעיל (דף ט.) הקפידה תורה עליו בשה ואע"ג דתרלינן לעיל בשויו לא קאמרינן מיהו האי מקשה מאי דסלקא [יב] דעתך מעיקרא נקט: **רגיא קשיא ליה.** אמאי מוקמת למימרא דריש לקיש כרבי שמעון הא קיימא לן דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה בעירובין בפרק מי שהוליאוהו (דף מו.) וסתם לן תנא דמתניתין כרבי יהודה דאסר לפטר חמור בהנאה דקתני [טו.] מפריש טלה לאפקועיה לאיסוריה: **ואם אמרת.** למילתך כר' שמעון: **חמור מן ההקדש.** שפודהו בכסף בשויו: **להחמיר עליו.** אלא יפדהו אלא בשה: **אלא להקל עליו.** דאם פודהו בשה יכול לפדותו בפטרוזא: **בשלקי.** עשבים שלוקות: **ממונא דבעלים הוא.** ולא מצי [ד] כהן לזבוני להאי פודה ופדיונו פדוי לבעלים וזה הניח מעותיו על קרן הצבי: **ונתן הכסף.** דכתיב ואם המקדיש יגאל וגו' משמע [יג] כל מי שיתן הכסף יהא ההקדש שלו: **או דלמא כיון דקני.** האי פטר חמור לבעלים להאי דביני ודביני דיכול לפדותו בשה [טו] אע"ג דכוליה לא קני ליה כל זמן שלא פדאו אפ"ה ממונא דידיה הוא: **ואע"פ שאין לו עכשיו.** כלומר שאע"פ שאין לו עכשיו [ו] רשות יש לו לאחר זמן שיפדהו הלכך הוי כאילו הוא השתא דידיה: **וגונב מבית האיש אמר רחמנא.** ישלם שנים לא מבית הקדש דאין תשלומי כפל להקדש: **אי אפשר יכול נומר בבא ליד כהן.** [יד] אם נתנו ישראל לכהן שוב אינו נכנס להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו חזר ישראל ולקחו אינו נתנו לו שהרי שנינו כו': **ספק פטרי חמורים.** כגון שהיה לו עשר חמורות וילדו כולן זכר ונקבה שמפריש עליהן עשרה שיין לאפקועי לאיסורייהו ומעשרן לשיין כשאר בהמות חולין והן שלו והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה: **ואופו אחי אמו כהן נפלו לו כו'.** [טז] דאז חייבין בפדיון דבכורות ישראל נולדו: **מפריש עליהן עשרה שיין.** לאפקועי לאיסורייהו: **והן שלו.** דמיחייב כהן המוריש לעשות מהן עושה זה מהן [יז] דלכהן המורים היה צריך להפריש עליהן להפקיע קדושה שחלה עליהן בבית ישראל ראשון ווטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא ואין צריך לאחר אחר כהן [ז] הכי נמי עושה ישראל זה היושר דדמי כמי שהוריש כהן השיין: ממורחין

אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן. יש ספרים דגרסי תנינא וקושיא היא זו: **והלכתא ברגיא.** בבא לימלך מוקמי ליה שמורים לפדותו בשה שוה שלשה זוזים [יז] דגיל הכא [ח] אבל בעצמו אפילו בפטרוזא בת דנקא ואם אין לו שה לפדותו [יח] פודה בשויו ואפי' בשלקי וכל פריק ליה מברך על פדיון פטר חמור ולא בשעת נתינה לכהן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה לכהן קאי כדאמר לקמן בשמעתין (:) [יט] ושה בין מכבשים בין מעזים בין זכר בין נקבה בין גדול בין קטן [כ] כדתנן במתניתין: [כא] **הפודה** פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי. לא דמי לתורס משלו על חבירו דאיבעיא לן פרק אין בין המודר (נדרים דף לו.): אם צריך דעת דהתם כתיב גם אתה לרבות שלוחכם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים [כא]: **וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש.**

פרק מרובה (כ"ק דף סב:)

[ט] אית הך דרשא [כב] דקאמר מרעהו ולא מהקדש נפקא ופירש אים לא מיותר דגזבר נמי מקרי אים ולא משמע [כג] כלל מאים [מ] למעוטי דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון אים ואשה [י] על נקבה כמו (שמות כו) אשה אל אחותה [מא] והא דאמרינן הכא מבית האים ולא מבית הקדש כדנפקא מרעהו ומשום דהא קרא וגונב מיירי בתשלומין מייתי לה [מב]: **שהיו לו [כג]** עשרה ספק [פטרי] חמורים מפריש עשרה שיין ומעשרן והן שלו. לפר"ת דמפרש לעיל [מג] [כד] פודה ומוזר אפילו פעמים הרבה אספיקות קאי קשה למה לי עשרה שיין בשה אחד סגי אבל לפירוש הקונטרס [כה] דאינו חוזר ופודה אלא אם כן נתנו לכהן וחוזר ולקחן ניחא ומיהו לפירושו נמי קשה [כו] הכיא דלקמן ישראל שהיו לו י' פטרי חמורין ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל [כז] אמו ישראל שהיו לו עשרה אחד סגי [כח] שמן הדין הן שלו אע"פ שהן ודאין אם כן בכל פעם ופעם חשוב כאילו נתנו לכהן וחזר [כט] ולקחן דמכח אבי אמו כהן הוא יוצא וגלאה דבכל הני דנקט עשר' לרבותא [לא] אע"ג שכולן פטר חמור כולן נכנסין לדיר להתעשר: דגנך

בהשג יד כתיב אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים וכמה אמר רב יוסף אפי' [מ] פטרוזא בר דנקא אמר רבא אף אנן נמי תנינא גדול וקטן פשיטא מהו דתימא כולי האי לא אי נמי פטרוזא לא קמ"ל רבי יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון אמר ליה כמה בעינא למיתב לכהן אמר ליה הרי אמרו אעין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברגיא אמר רבא הלכתא ברגיא וכמה תלתא זוזי רגיל הכא ורגיל הכא קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו אמר רבי יצחק אמר ריש לקיש [מא] מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה לפדותו פודהו בשויו למאן אילימא לרבי יהודה הא אמר הקפידה עליו תורה בשה אלא לרבי שמעון רב אחא מתני הכי רבינא קשיא ליה [מב] רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה וסתם לן תנא כרבי יהודה ואת אמרת הלכה כרבי שמעון אלא אפי' תימא רבי יהודה [מג] לא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו [מד] רב [מה] נחמן בריה דרב יוסף [מו] פריק ליה בשילקי בשויו אמר רב שיזבי אמר רב הונא [מז] הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי איבעיא להו פדיונו [מח] לפודה או דלמא [מט] פדיונו לבעלים אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה ממונא דבעלים הוא כי תיבעי אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן [נ] הכסף [1] וקם לו או דלמא כיון [נא] דקני להו (נב) בביני ובביני לא דמי להקדש אר"נ ת"ש [נג] הגונב פטר חמור של חבירו משלם תשלומי כפל לבעלים ואע"פ שאין לו עכשיו יש לו לאחר מכאן מני אילימא ר"ש אמאי אין לו עכשיו אלא פשיטא רבי יהודה ואי ס"ד להקדש מדמינן ליה [נב] [2] וגונב מבית האיש אמר רחמנא [נג] ולא מבית הקדש [נד] ותו לא מידי: [נה] אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה [כו']: ת"ר כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו [נו] [3] הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא [נז] בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מסייע ליה לר"נ דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה [נח] ישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל [4] שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו טבלים [נט] ממורחין בתוך ביתו שנפלו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל מעשרן והן שלו וצריכא דאי אשמועינן קמייתא משום דקא [נ] מפריש וקאי אבל הכא [נא] מתנות [נב] שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיין אימא לא ואי אשמועינן הכא דאפשר לעשורי מיניה וביה דהא מנח אבל התם כיון דשה מעלמא בעי אתויי [נג] ומפריש וקאי אימא לא צריכא אמר רבי שמואל בר נתן אמר רבי חנינא הלוקח טבלים ממורחין

והא דנקיט עשרה רבותא קאמר לן כלומר שיש בהן כדי מעשר בפני עצמן מפריש עליהן עשרה שיין כיון דשל ישראל הוו מעיקרא והשתא נמי באו ליד ישראל והן שלו הואיל ומחמת כהן באו לו: טבלים ממורחים. שעשורין כרי ונגמרה מלאכתן למעשר: מעשרן. משום דשל ישראל היו ועכשיו הן של ישראל והן שלו הואיל ומחמת (ישראל) [כהן] באו לו והן שלו הדמים שיכול למוכרן התרומות לכהן והמעשרות ללוי והדמים יהיו שלו: וצריכא למימרינהו לתרויהו. דאי אשמעינן הך קמיתא אמאי מעשרן והן שלו משום דקא מופרש וקאי כלומר כיון דשלא ממין עצמן הן פודין הפטרי חמור אלא במין אחר בשיין כמו הני שיין דהפרשי עליהן כאילו היו מופרשין שהפרישן אבי אמו כהן והיו שלו וירשו ישראל זה ממנו משום הכי והן שלו: אבל הכא. גבי טבלים ממורחין כיון דמיניה וביה בעי למפרש מעשר אימא מתנות ומעשרות שלא הורמו (שהורמו) כמי [שלא הורמו] דמיין כשהיו ברשות כהן אלא אימא השתא צריך לעשורינהו ולמיהבינהו לכהן קמ"ל מעשרן והן שלו: ואי אשמעינן הכא. בטבלים משום הכי מעשרן והן שלו משום דאפשר לעשורינהו מיניה וביה ודמי כאילו היו מופרשין משעה שנמרחו והא מרח מעשרותיו מצידן וירש הטבלים והמעשרות מאבי אמו כהן הלכך מעשר והן שלו שיכול למכור המעשרות והדמים שלו. אבל התם בפיטרי חמורים כיון דשה בעלמא בעי אתויי עתה ולפדות כל חד וחד ולאו מיניה וביה יכול לפדותן לא אמרינן דדמו השיין כמופרשין וקיימי עד שהיו של כהן אלא השתא צריך לאפרושינהו ולמיהבינהו לכהן אוקימנן אפי' בפטרוזא בר דנקא והכא קאמר הלכתא ברגיא: כאן בבא לימלך. כמה יתן אמרינן ליה ברגיא בבא מעצמו אם מדעת עצמו פדאו בדנקא הוי פדוי: אילימא לר' יהודה. דאמר הקפידה עליו התורה בשה וכדסלקא דעתך מעיקרא דבשה אין ולא במידי אחרינא: אלא לר' שמעון. דלא איירי בהקפיד עליו תורה כלל אלמא דסבירא ליה דפודהו נמי בשויו: רב אחא מתני הכי אלא לר' שמעון רבינא קשי ליה היכי מצי לאוקמה כר' שמעון והא קי"ל ר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה: ועוד דסתם לן תנא כר' יהודה. דתנן ופטר חמור תפדה בשה מן הכבשים ומן העזי' כו' דבשה דווקא לא מידי אחרינא ואת אמרת הלכה כר' שמעון דמוקמ' לה כר' שמעון: אלא אפי' תימא ר' יהודה. הוא דפוריהו בשוויו משום דלא יהא פדיונו דפטר חמור מפדיון דהקדש דהקדש נפדה בשוויו בכל דבר אף האי נמי. והאי דקאמר הקפידה עליו תורה בשה הכי סבירא ליה דלא אמרה תורה בשה להחמיר עליו כלומר דבשה אין ולא במידי אחרינא. אלא בכל דבר נמי יכול לפדותו בשוויו ולא אמרה בשה אלא להקל עליו דאם רצה לפדותו בשה אפי' אינו שוה אלא דנקא יכול לפדותו דבהכי הקפידה התורה דאם בא לפדותו בפחות משוויו אין יכול לפדותו אלא בשה: איבעיא להו פדיונו פדוי לפודה. כלומר דהאי דפודהו בשה יהא הפטר חמור שלו: או דלמא פדיונו פדוי לבעלים. כלומר פדוי הוא הפטר חמור אבל מ"מ הפטר של בעליו יהיה ולא של פודה: להקדש מדמי ליה ורחמנא אמר ונתן הכסף הרי הוא שלו אף

מסורת הש"ס

(א) [עיין תוס' ביצה כז.], (ב) [לעיל ט: ע"ש], (ג) ברא"ש פ"ד נמסיה, (ד) [סוכה לו: וש"נ], (ה) לקמן נה: [ב"ק קי:], (ו) ב"מ ז., (ז) פירש"י מכאן עד סוף העמוד נדפס בתחלת ע"ב, (ח) [קדושין נד: נח. נח: נדרים פה. ב"ב קכג: מכות כ. חולין קל:], (ט) [נ"ש], (י) וכגיל הכא אבל הוא עצמו אפי' בפטרוזא בת דנקא הס"ד ואח"כ מס"ד ואין לו שה, (יא) עיין מל"מ הלכות תרומות פ"ד הל"ב, (יב) אית"מ נמי הך דרשא וקשה דמעטו כו' ופירשתי דלאו מיעוטא דאים קדרים דגזבר נמי, (מ) למעוטי הקדש, (נ) על לשון נקבה, נ"ק, (נא) נ"ל לנקרסים, נ"ק, (נב) [וע"ע תוס' ב"ק סב. ד"ה ועשו כו' מצומר הינטון], (פ) [דף ד: ד"ה ופודה], (צ) פודה ומוזר ופודה, נ"ק

תורה אור השלם

1. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יִכָּסֶף עָרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
ויקרא כז יט
2. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם:
שמות כב ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא דילמא כיון דקני להו דביני ודביני: (ב) שם דקא מופרש וקאי: (ג) רש"י ד"ה כהנא וכו' דאי לית ליה נמי שה: (ד) ד"ה ממונא וכו' ולא מצי לזבוני ליה האי פודה כל"ל ומיבא כהן נמנקת: (ה) ד"ה לו לגמא וכו' דשה כל שהוא אע"ג דכוליה: (ו) ד"ה ואע"פ וכו' עכשיו בו רשות: (ז) ד"ה והן שלו וכו' אחר כהן אחר כהי נמי:

גליון הש"ם

גמ' לא יהא חמור מן ההקדש. ע' טורי אבן מגילה כב ע"ב ד"ה אדם מי קדים:

מוסף רש"י

פריק ליה בשילקי בשויו. שנותן עשבים שוים דמי החמור לכהן (לעיל ט:). ותו לא מידי. תו ליכא לאקשויי מידי (ערובין קג:) אין לדון אחר דבר זה (סוכה לז:) אין להשיב על כך (יבמות לט. וקדושין כא:) אין להקשות על דבר זה (ע"ז כג. סד.) ליכא לאנויי מידי זה להקניט בדבר זה (שם סז:). הלקוח. לקח עשרה טלאים שלא נתעשרו מן השוק (ב"ק קי:). עשרה שיין. לאפקועי מיסורייהו למיסרי להו בעבודה (ב"מ ז.).

רבינו גרשום

בהשג יד הוא דכתיב כלומר עני שאמר ערך פלוני עלי אם יש לו השג יד ליתן שקל חייב ליתנו לכהן דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר ואם אין לו השג יד ליתן שקל פטור משום שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל ולעולם גבי פטר חמור תפדה בכל שהוא: וכמה כל שהוא אפי' פטרוזא בר דנקא אפי' בשה כחוש שאינו שוה אלא שתות השקל: ה"ג אמר רבא תנינא במשנה גדול וקטן תמים ובעל מום מהו דתימא מתניתין כולי האי בר דנקא לא קאמר אי נמי פטרוזא בכחוש לא קאמר קמ"ל רב יוסף. ר' טרפון כהן הוה: ברגיא. וכמה הוי ברגיא תלתא זוזי והיינו פי' לשון ברגיא דרגיל הכא ורגיל הכא כלומר קרוב לזה וקרוב לזה שג' זוזים לא נחסר מסלע אלא זוז ואינו יותר משקל אלא זוז: קשיא הלכתא אהלכתא. דלעיל

עין משפט נר מצוה

נ א ב ג ד מיי' פי"ב מהלכות בכורים הלכה יא יב סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סי' שכא סעיף ה:
נא ה ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' ז:
נב ז מיי' פ"ב מהלכות גזילה הלכה ג:
נג ח מיי' שם הלכה ח:
נד ט מיי' פ"ז מהלכות בכורים הלכה י:
נה י מיי' פי"ב מהלכות בכורים הלכה כג:
נו כ מיי' שם הלכה כד:

שיטה מקובצת

(א) פטרוזא. עיין תוס' מנחות (דף ק"ז ע"ב): (ב) רב נחמיה בריה: (ג) פדיונו פדוי לפודה א"ד פדיונו פדוי לבעלי': (ד) ונתן. (קדושין דף ה ע"א ודף יא ע"ב שבת דף קכא ע"א וכרמות דף מט עיילוניין דף לא פסחים דף לה ב"מ דף מד עכיון דף לג.): (ה) דקני להך דביני ודביני: (ו) וגונב. (כ"ק דף עו.): (ז) מתיבת אחת עד תיבת ת"ר נמחק: (ח) מתנות שהורמו לאו כמי שהורמו דמיין: (ט) אתויי מופרש וקאי לא אמרינן צריכא: (י) מה"ד אף אנן נמי תנינא: (יא) ליתן אפילו בדנקא אבל: (יב) דסלקא דעתא מעיקרא: (יג) תיבת כל ל"ש: (יד) דאם נתנו ישראל לכהן שוב: (טו) ודאי חייבין תיבת דאז נמחק: (טז) מהן והכהן המורישו: (יז) זוזים דרגיל הכא ורגיל הכא בעושה מעצמו אפילו: (יח) לפדותו פודהו בשויו ואפילו בשלקי וכדפריק ליה ובארב אקב"ע על פדיון: (יט) ושה דאמרינן בין: (כ) קטן בין תם בין בעל מום כדתנן: (כא) בעלים מכלל הס"ד: (כב) דרשא והך דרשא דקאמר: (כג) משתמע. עיין תוס' (כ"ק דף סג ע"ב): (כד) לו עשרה ספק פטרי חמורים: (כה) לעיל דפודה וחוזר: (כו) הקונטרס דמפרש דאינו: (כז) קשה מההיא: (כח) שיין ומעשרן והן שלו תימה למה לי תיבת התם נמחק: (כט) סגי דכיון שמן הדין: (ל) וחזר ולקחו כיון דמכח: (לא) דאע"ג שכולן פדיון פטר חמור:

רבינו גרשום (המשך)

מי שפודה פטר חמור נמי הוי שלו: או דלמא. אע"ג דאסור בהנאה כהקדש כיון דקנו בעליו להך דבינו ביני שיכול לפדות חמור שוה סלע בשה דנקא לא דמי להקדש. דהקדש אין נפדה פחות משוויו והך דבינו ביני הוי ממונא דבעלים הלכך הוי כוליה דבעלים: ואע"ג שאין לו עכשיו לבעליו רשות ליהנות מחמור משלם תשלומי כפל דכתיב על חמור על שה ועל שלמה וגו' ישלם שנים: ואמאי אין לו עכשיו. והא קא שרי ליה ר' שמעון בהנאה קודם פדייה: אלא פשיטא ר' יהודה היא ואי ס"ד להקדש מדמי ליה אמאי משלם תשלומי כפל לבעלים וגונב מבית האיש אמר רחמנא ישלם שנים ולא וגונב מבית הקדש והאי פטר חמור כהקדש דמי וקרנא לישלם ותו לא מידי אלא מדקתני משלם תשלומי כפל לבעלים ש"מ דממונא דבעלים הוא ופדיונו פדוי לבעלים: אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן. כגון שנתנו ישראל שה זה לכהן בפדיון פטור חמור וחזר הכהן ומכרו לישראל או נתנו לו כי האי גוונא אין נכנס לדיר שהרי שנינו הלקוח וכו': אלא בישראל שהיו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומכניסן לדיר ומעשרן והן שלו. וה"ה דאפי' היה לו ספק פטר אחד או שנים והפריש עליהן שיין להפקיע ספקן והן שלו שאותן שיין נכנסין עם שאר כבשים לדיר להתעשר.

והא דנקיט עשרה רבותא קאמר לן כלומר שיש בהן כדי מעשר בפני עצמן מפריש עליהן עשרה שיין כיון דשל ישראל הוו מעיקרא והשתא נמי באו ליד ישראל והן שלו הואיל ומחמת כהן באו לו: טבלים ממורחים. שעשורין כרי ונגמרה מלאכתן למעשר: מעשרן. משום דשל ישראל היו ועכשיו הן של ישראל והן שלו הואיל ומחמת (ישראל) [כהן] באו לו והן שלו הדמים שיכול למוכרן התרומות לכהן והמעשרות ללוי והדמים יהיו שלו: וצריכא למימרינהו לתרויהו. דאי אשמעינן הך קמיתא אמאי מעשרן והן שלו משום דקא מופרש וקאי כלומר כיון דשלא ממין עצמן הן פודין הפטרי חמור אלא במין אחר בשיין כמו הני שיין דהפרשי עליהן כאילו היו מופרשין שהפרישן אבי אמו כהן והיו שלו וירשו ישראל זה ממנו משום הכי והן שלו: אבל הכא. גבי טבלים ממורחין כיון דמיניה וביה בעי למפרש מעשר אימא מתנות ומעשרות שלא הורמו (שהורמו) כמי [שלא הורמו] דמיין כשהיו ברשות כהן אלא אימא השתא צריך לעשורינהו ולמיהבינהו לכהן קמ"ל מעשרן והן שלו: ואי אשמעינן הכא. בטבלים משום הכי מעשרן והן שלו משום דאפשר לעשורינהו מיניה וביה ודמי כאילו היו מופרשין משעה שנמרחו והא מרח מעשרותיו מצידן וירש הטבלים והמעשרות מאבי אמו כהן הלכך מעשר והן שלו שיכול למכור המעשרות והדמים שלו. אבל התם בפיטרי חמורים כיון דשה בעלמא בעי אתויי עתה ולפדות כל חד וחד ולאו מיניה וביה יכול לפדותן לא אמרינן דדמו השיין כמופרשין וקיימי עד שהיו של כהן אלא השתא צריך לאפרושינהו ולמיהבינהו לכהן

דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים. יא[1] למאן דדרים במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סז.) דגנך ולא דגן עובד כוכבים יב[2] פריך שפיר אמאי מעשרן דתבואה זו גדילה ונתמרחה ברשות עובד כוכבים וא"ת מאי קשה ליה הכא דלמא סבירא ליה כמ"ד מירוח

ממורחין מן העובד כוכבים א[3]מעשרן והן שלו דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עובד כוכבים [1]דגנך אמר רחמנא ולא דגן עובד כוכבים אלא דמרחינהו ישראל ג[4]מרשות עובד כוכבים מעשרן ד[2]דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר והן שלו דאמר ליה ה[5] קאתינא מכח גברא דלא מצית (ו[6]) אישתעיה דינא בהדיה תנן התם ז[3]המפקיד ח[4]פירותיו אצל הכותי ואצל עם הארץ בחזקתן למעשר ולשביעית ט[7]ד[5]אצל העובד כוכבים כפירותיו י[6] ר"ש אומר דמאי אר"א להפריש כולי עלמא לא פליגי כי פליגי ליתנן לכהן תנא קמא סבר ודאי חלפינהו ובעי מיתננהו לכהן ור' שמעון סבר דמאי יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא א"ל אביי טעמא דמספקא לן אי חלפינהו אי לא חלפינהו הא ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן והאמר ר' שמואל אמר ר' חנינא הלוקח טבלים י[7] מן העובד כוכבים ממורחין מעשרן והן שלו דלמא כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר (ז[8]) יא[8]אזכרתן מילתא דא"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחין מן העובד כוכבים שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר [2]ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל יב[9] טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן טבלים שאתה לוקח מן העובד כוכבים אי אתה מפריש מהן תרומת מעשר ונותנה לכהן: ואם מת נהנים בו: דמית היכא אילימא דמית בי כהן ונהנה בו כהן פשיטא ממונא דידיה הוא יב[10]אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן הא נמי פשיטא סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:

מתני'

העובד כוכבים אינו פוטר ודגנך למעט מירוח הקש וכי תימא הא דפליגי במירוח עובד כוכבים היינו יג[1] בגדל ברשות ישראל אבל גדל ברשות עובד כוכבים ומרחינהו עובד כוכבי' יד[2] פטור מכל מקום מאי קשיא דלמא בגדל ברשות ישראל וי"ל דמשמע ליה דאיירי בגדל ברשות עובד כוכבים אבל סוגיא דמנחות (דף סו:) מוכח דפליגי אפי' בגדל ברשות עובד כוכבים וי"ל דניחא ליה לשנויי טו[3] דהכא כגולי עלמא ומיהו קשה דאפילו טז[4] הניא ליה מירוח דעובד כוכבים פוטר מ"מ חייב לעשר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין יז[5] י"ל משמע ליה מדקאמר והן שלו אלמא לית ליה גזירה דבעלי כיסין דא"כ היה חייב ליתנו לכהן יח[6] ואמאי מעשרן והן שלו וקשיא ראשונה נמי מתרצא בהכי דדייק דקסבר מירוח העובד כוכבים פוטר מדקאמר והן שלו דאי אינו פוטר אמאי מעשרן והן שלו לתנינהו לכהן ומיהו יח[7] קשה ליתני ואע"ג דאינו פוטר לא מחייב למיתב לכהן דא"ל קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ולמאן דאית ליה נמי גזירה יט[8] בעלי כיסין דהיינו מאן דאית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר לא מיסתבר כ[9] למחייב ליתן לכהן טופי ממאן דאית ליה אינו פוטר כא[10] ודמשמע בסמוך בשמעתין דודאי חייב למיתב לכהן דאמר אבל עובד כוכבים כב[11] הרי הוא כפירותיו ומשמע דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן היינו ודאי כפי המסקנא דמסקינן כאן בתרומה גדולה כאן בתרומת מעשר: **דמרחינהו ישראל** כג[1] **ברשות עובד כוכבים.** פירש הקונטרס כד[2] ישראל אריס של עובד כוכבים וקשה לפירושו כה[3] אי בחלק עובד כוכבים היינו מריחת עובד כוכבים אי בחלק ישראל הרי אין מירוח העובד כוכבים אלא בגדל ברשות ישראל ואע"כ דלקמן בגדל ברשות עובד כוכבים הוא ר"ל דמירוח בגדל ברשות ישראל ומיהו מצינו למימר דמשמע ותי' וי"ל בגמרא: כו[4] לשנויי בריש"תא דהכא כבו"ע ומיהו אכתי קשה דאפילו ס"ל מירוח דעובד כוכבים: כז[5] כיסין כדאמרינן במנחות י"ל: כח[6] לכהן וא"כ אמאי מעשרן: כט[7] ומיהו הא קשה דלישני דאע"ג: ל[8] גזירה דבעלי כיסין: לא[9] מיסתבר דמחייב טפי: לב[10] פוטר ומשמעתין דבסמוך משמע דודאי חלפינהו חייב דקאמר: לג[11] תיבות הרי הוא ל"ש ונמחק: לד[1] ישראל מרשות עובד כוכבים: לה[2] פירש הקונטרס שהישראל אריס. וז"ל תוס' חיצוניות ול"נ לר"י דכיון שהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי כמו מרחינהו עובד כוכבים ועוד וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו ההקדש עצמו אלא הוי פירוש מירחו ברשות הקדש וא"כ מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו (הם שלו אעפ"י דהעובד כוכבים עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"נ לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל וז"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים כיון שהתבואה שלו אעפ"י שמירחה הישראל כי היכי דלא מיקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מחלק עובד כוכבים כו' ככתוב בתוס': לו[6] לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: לז[7] ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: לח[8] קנין וא"ת אפילו: לט[9] הכי הם שלו אע"ג דחייב: מ[10] ר"ת ניחא דמפרש: מא[11] מפטר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא טפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: מב[1] לפטור מחמת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: מג[2] תיבת ממה נמחק: מד[3] דלקוח הוי דרבנן: מה[4] וכן בפ' לולב: מו[5] דמי פירות שביעית: מז[6] מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: מח[7] ובכתובות ע"ב פירשתי:

מסורת הש"ס

נז א מיי' פ"ח מהלכות תרומות הלכה יא [נוסח"ע יו"ד סי' שלא סעי' ד]:
ב [מיי' שם הל"י]:
נח ג מיי' פי"ח מהלכות מעשר הלכה יג:
נט ד מיי' שם הלכה טו:
ס ה מיי' פי"ב מהלכות כלאים הלכה ה סמג עשין ריח טוש"ע יו"ד סי' שכא סעיף ו:

שיטה מקובצת

א) ר"ש אומר דמאי. אור"י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא דלא בעי להפריש תרומה גדולה ולא קאמ' אלא דיש לו תורת דמאי דאין צריך ליתן לכהן כמו בתרומת דמאי דהמע"ה. תוס' חיצוניות: ב) טבלים ממורחים מן העובד כוכבים מעשרן: ג) מעשר אדכתהן מילתא: ד) ישראל וגו' טבלין: ה) דמירוח הוא גמר: ו) כהן נמי חייבת: ז) משום דקא מופרש: ח) גבי תרומה דמחוסר: ט) הן אין חוששין שמא החליפו שיתחייב כדי להפריש מעשר אחר ואם גדלו בששית ועכבן עד שביעית אין: י) מעשר ס"א וכגון המרחינהו לפירות דעובד כוכבים ישראל מרשות עובד כוכבים ולענין שביעית מתבעריין בשביעית הס"ד ומה"ד דמאי כו': יא) עובד כוכבים בין למאן: יב) עובד כוכבים בין למאן דדריש דגנך ולא דיגון עובד כוכבים פריך: יג) היינו היכא דגדל ברשות: יד) עובד כוכבים לכו"ע פטור מ"מ מאי קושיא דלמא הכא בגדל ברשות ישראל ומיהו מצינו למימר דמשמע ותי' וי"ל בגמרא: טו) לשנויי בריש"תא דהכא כבו"ע ומיהו אכתי קשה דאפילו ס"ל מירוח דעובד כוכבים: טז) כיסין כדאמרינן במנחות י"ל: יז) לכהן וא"כ אמאי מעשרן: יח) ומיהו הא קשה דלישני דאע"ג: יט) גזירה דבעלי כיסין: כ) מיסתבר דמחייב טפי: כא) פוטר ומשמעתין דבסמוך משמע דודאי חלפינהו חייב דקאמר: כב) תיבות הרי הוא ל"ש ונמחק: כג) ישראל מרשות עובד כוכבים: כד) פירש הקונטרס שהישראל אריס. וז"ל תוס' חיצוניות ול"נ לר"י דכיון שהיה אריסו של עובד כוכבים ויש לעובד כוכבים חלק שם פשיטא דהוי כמו מרחינהו עובד כוכבים ועוד וכי מירוח הקדש ר"ל מירחו ההקדש עצמו אלא הוי פירוש מירחו ברשות הקדש וא"כ מרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים הוי כמו מרחינהו העובד כוכבים עצמו (הם שלו אעפ"י דהעובד כוכבים עצמו) וא"כ קשה כדפי' עכ"נ לר"י דמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים מיירי שלקחם ישראל מן העובד כוכבים בשבלים ואח"כ מירחם עכ"ל וז"ל הרא"ש ז"ל דמרחינהו ישראל וכו' פירש"י ז"ל שישראל אריס של עובד כוכבים ולא רצה לפרש כמו שמשמע פשטא דסוגיא שמירח הישראל תבואת העובד כוכבים משום דאכתי מקרי מירוח העובד כוכבים כיון שהתבואה שלו אעפ"י שמירחה הישראל כי היכי דלא מיקרי מירוח העובד כוכבים אם מירח עובד כוכבים תבואת ישראל וקשיא לפי' אי מחלק עובד כוכבים כו' ככתוב בתוס': כה) לפי' דאי בחלק העובד כוכבים היינו מרחינהו עובד כוכבים ואי בחלק הישראל: כו) ישראל מהעובד כוכבים מרחם וה"ק כו' עובד כוכבים שהם עכשיו: כז) קנין וא"ת אפילו: כח) הכי הם שלו אע"ג דחייב: כט) ר"ת ניחא דמפרש: ל) מפטר כל לוקח קודם מירוח מדאורייתא כו' מ"מ הוי רבותא טפי מה שהן שלו ס"א כשאין קנין: לא) לפטור מחמת הפקעה קדושת הארץ דחמיר: לב) תיבת ממה נמחק: לג) דלקוח הוי דרבנן: לד) וכן בפ' לולב: לה) דמי פירות שביעית: לו) מההיא דתנן בפ' הנזקין גבי משאלת אשת חבר לאשת עם הארץ קתני משאלת אשה: לז) ובכתובות ע"ב פירשתי:

לח) שמעון בפ' ר' ישמעאל מירוח: לט) חייב לעשר מדאורייתא מדאצטריך קרא לפטורי מליתן תרומת מעשר לכהן והקשה ר"ת כו' דלוקח קודם מירוח: מ) על של עובדי כוכבים ומשל עובד כוכבים על של כל דמירוח העובד כוכבים תיבת אלמא ל"ש: מא) פטור מדאורייתא אלא: מב) תרומה א"נ בשלקח עובד כוכבים מישראל קודם מירוח ומירחם עובד כוכבים וחזו ומכרה לישראל דאי משום תבואת דרעך לא מיפטר דתבואת זרעך קרינא ביה דישראל זרעו ובפ' בכל: מג) הכותים דאמר כי כו' לפרש דתרומת דגן כו' קרי בדאורייתא אע"ג דלקוח הוי דרבנן דאפילו מפטר כל לקוח מדאורייתא: מד) דשמעתין דטבלים לוקח מן העובד כוכבים כו' ונתן המעשר ללוי לא: מה) פוטר ואפילו למ"ד תיבת ואי ל"ש: מו) בשבלים ואפשר דעכשיו קיים שפיר טעמא דלעיל דא"ל אתינא תיבת מכח ל"ש: מז) ממנו תרומת מעשר לכהן כמו כן כשקונה לוי כו' והפריש מעשר: מח) לומר דלגבי דבר: מט) דמאי מדרבנן לכ"ע וכן טבל המעורב בחולין הוי דרבנן ואם הוא:

נ) **ממורחין.** שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח נ) גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברחת: **ואוהו אבי אמו כהן כו'.** רבותא קמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתבינהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון

ליד כהן באמצע הוי כאילו הפריש הכהן האמצעי מהן התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו ומעשרן והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן נ) חייבת בתרומה אלא שאינה נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה: **משום** נ) **דהוה מופרש וקאי.** כלומר שהשה מין אחד וחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשר הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן החמורים לעצמן והטלאים לעצמן: **אבל.** גבי נ) תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי שלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן[1]: **והן שלו.** התרומה עצמה ומוכרה לכהנים: **דגנך.** דיגונך. מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים: **דאמרחינהו ישראל** נ) **מרשות עובד כוכבים.** שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי: **נמעשרו'.** אם מעושרין הן ע) אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהיו צריכין להתבער בשביעית: **כפירותיו.** של עובד כוכבים דודאי חלפינהו וצריך להפריש מהן מעשר. נ) האי תנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:): **דמאי.** ספק חילפן ספק לא חילפן: **להפריש כולי עלמא לא פליגי.** דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפריש: **ובעי מיתבינהו לכהן.** לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו: **דמאי.** והמוליא מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו. והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח.) משום

מתני'

דסבר עם הארץ נלוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידי אבל הכא ההיא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה: **נהא שמעתא.** דרבי אלעזר: **מעשרן והן שלו.** ואוקימנא דאמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים: פליגי תנא קמא ורבי שמעון: **בתרומת מעשר.** והן שלו:

מתני'

(ג"מ דף פח:) מיהו לפירוש ר"ת כ[1] דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר ג) לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור [2]מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא.) דרבנן: **הרי** הן בחזקתן **למעשר ולשביעית.** משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן [3] פרק לולב הגזול (סוכה לט.) אין מוסרין דמי [4] שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו.) ואם אמר ד) עשה לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית וקשה מההיא [5] דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמא לא חשידי ובכתובות [6] (דף כד.) **פירשתי** מ): **הא** חלפינהו ודאי בעי למיתננהו לכהן. ואע"ג דשמעינן לרבי שמעון [7] מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב ה) משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל: **טבלים** שאתה לוקח מן העובד כוכבים. משמע הכא דלוקח חייב [8] מדאורייתא מדאיצטריך קרא לפטור ו) תרומת מעשר והקשה ר"מ מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואה זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של כל ז) (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור [9] דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי כדתנן (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה [10] ופרק בכל מערבין (עירובין לז:) גבי לוקח יין מבית הכותים [11] אמר כי לית ליה בריה בדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר קרי דאורייתא ואפילו מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא [12] דשמעתין לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר [13] ואי למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפשר שהקימום בשבלים [14] ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח) דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה כלומר כמו שהמעשר שהעובד כוכבים מפרש ונותן ללוי דאין הלוי חייב ליתן ממנו [15] תרומה לכהן כך כשקונה לוי טבלים מן העובד כוכבים להפרש מעשר אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן אלא מפרשו והוא שלו דא"ל אתינא כו' דאי נלו הכי אע"ג דלוקח פטור מדאורייתא מ"מ היה חייב ליתן לכהן מדרבנן והיא דהקומץ רבה (מנחות לא.) משמע כפירוש רבינו תם דפרוך ולימא ליה קח מן העובד כוכבים ועשר עליו ומשני קסבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור ומדקרי ליה חיוב משמע מדאורייתא ויש לומר [16] (לגבי) דבר המעורב ברוב חולין הוי כמו חיוב על הפטור תדע דה"ג קאמר התם ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו קסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן והוה ליה מן החיוב ז) על הפטור משמע אי אין מעשרין הוה ליה מן החיוב על הפטור ואמאי והא דאמאי [17] דרבנן ואם טבל מעורב בחולין דרבנן אם

ס) **ממורחין.** שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח נ) גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברחת: **ואוהו אבי אמו כהן כו'.** רבותא קמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתבינהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון

ליד כהן באמצע הוי כאילו הפריש הכהן האמצעי מהן התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו ומעשרן והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן נ) חייבת בתרומה אלא שאינה נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה: **משום** נ) **דהוה מופרש וקאי.** כלומר שהשה מין אחד וחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשר הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן החמורים לעצמן והטלאים לעצמן: **אבל.** גבי נ) תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי שלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן[1]: **והן שלו.** התרומה עצמה ומוכרה לכהנים: **דגנך.** דיגונך. מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים: **דאמרחינהו ישראל** נ) **מרשות עובד כוכבים.** שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי: **נמעשרו'.** אם מעושרין הן ע) אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהיו צריכין להתבער בשביעית: **כפירותיו.** של עובד כוכבים דודאי חלפינהו וצריך להפריש מהן מעשר. נ) האי תנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו:): **דמאי.** ספק חילפן ספק לא חילפן: **להפריש כולי עלמא לא פליגי.** דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפריש: **ובעי מיתבינהו לכהן.** לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו: **דמאי.** והמוליא מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו. והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח.) משום

מתני'

(ג"מ דף פח:) מיהו לפירוש ר"ת כ[1] דמפרש דהיינו דוקא לוקח אחר אבל לוקח קודם מירוח ומרחו חייב ניחא ועוד י"ל אפילו מפטר ג) לוקח קודם מירוח מדאורייתא מ"מ הוי רבותא ממה שהן שלו אע"פ שאין קנין ואין טעם לפטור [2]מטעם הפקעה דחמור איסוריה טפי כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות לא.) דרבנן: **הרי** הן בחזקתן **למעשר ולשביעית.** משמע מכאן דסתם עם הארץ חשודין על השביעית וכן [3] פרק לולב הגזול (סוכה לט.) אין מוסרין דמי [4] שביעית לעם הארץ ופ"ק דחולין (דף ו.) ואם אמר ד) עשה לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית וקשה מההיא [5] דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ ומשאלת אשה לחבירתה החשודה על שביעית משמע דסתמא לא חשידי ובכתובות [6] (דף כד.) **פירשתי** מ): **הא** חלפינהו ודאי בעי למיתננהו לכהן. ואע"ג דשמעינן לרבי שמעון [7] מירוח העובד כוכבים פוטר מכל מקום חייב ה) משום גזירה בעלי כיסין כדפרישית לעיל: **טבלים** שאתה לוקח מן העובד כוכבים. משמע הכא דלוקח חייב [8] מדאורייתא מדאיצטריך קרא לפטור ו) תרומת מעשר והקשה ר"מ מדקאמרינן פ' הפועלים (ב"מ פח: ושם) תבואה זרעך ולא לוקח ותירץ לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא והא דאמרי' פ' ר' ישמעאל (מנחות סו:) תורמין משל עובדי כוכבים על של כל ז) (אלמא) מירוח העובד כוכבים אינו פוטר לא בלוקח מן העובד כוכבים איירי דלוקח ממורח אפי' מישראל פטור [9] דאורייתא אלא בעובד כוכבים התורם משלו על של ישראל איירי כדתנן (תרומות פ"ג מ"ט) העובד כוכבים והכותי שתרמו תרומתן תרומה [10] ופרק בכל מערבין (עירובין לז:) גבי לוקח יין מבית הכותים [11] אמר כי לית ליה בריה בדאורייתא יש לפרש תרומת דגן תירוש ויצהר קרי דאורייתא ואפילו מפטר כל לוקח ניחא נמי סוגיא [12] דשמעתין לוקח טבלים מן העובד כוכבים איירי בעובד כוכבים המעשר פירותיו ותן ללוי לא מיחייב לוי למיתב תרומת מעשר לכהן ומעשר דאורייתא היא אי אין קנין ומירוח העובד כוכבים אינו פוטר [13] ואי למ"ד מירוח העובד כוכבים פוטר אפשר שהקימום בשבלים [14] ומתקיים שפיר טעמא דלעיל (מכח) דא"ל אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה כלומר כמו שהמעשר שהעובד כוכבים מפרש ונותן ללוי דאין הלוי חייב ליתן ממנו [15] תרומה לכהן כך כשקונה לוי טבלים מן העובד כוכבים להפרש מעשר אינו חייב לתת ממנו תרומת מעשר לכהן אלא מפרשו והוא שלו דא"ל אתינא כו' דאי נלו הכי אע"ג דלוקח פטור מדאורייתא מ"מ היה חייב ליתן לכהן מדרבנן והיא דהקומץ רבה (מנחות לא.) משמע כפירוש רבינו תם דפרוך ולימא ליה קח מן העובד כוכבים ועשר עליו ומשני קסבר אין קנין והוה ליה מן החיוב על הפטור ומדקרי ליה חיוב משמע מדאורייתא ויש לומר [16] (לגבי) דבר המעורב ברוב חולין הוי כמו חיוב על הפטור תדע דה"ג קאמר התם ולימא ליה קח מן השוק ועשר עליו קסבר רוב עם הארץ אין מעשרין הן והוה ליה מן החיוב ז) על הפטור משמע אי אין מעשרין הוה ליה מן החיוב על הפטור ואמאי והא דאמאי [17] דרבנן ואם טבל מעורב בחולין דרבנן אם

מסורת הש"ס

ע) כרשות ל"ק, ב) [גיטין מז. ב"מ קא. מנחות לא.], ג) דמאי פ"ג מ"ד, ד) [דמאי פ"ג מ"ז ע"ז לא.], ה) [מכלן שייך עוד לע"ל], ו) ע"ב שייך לע"ל, ז) כרשות. ל"ק, ח) לתנא ד"ס מירוח. ל"ק, ט) משום בעלי. ל"ק, י) קאמר. ל"ק, כ) היכא דחייב לעשר מדאורייתא הן שלו. ל"ק, ל) עשה משליכי. ל"ק, מ) [וע"ע תוס' לקמן ל. ד"ה מתני'], נ) ל"ל גזירה משום, ס) מתרומת. ל"ק, ע) עובדי כוכבים. ל"ק, פ) משמע דמירוח. ל"ק, צ) טבל המעורב. ל"ק, ק) הפטור ואמאי והא דמאי דרבנן וטבל המעורב בחולין נמי דרבנן אם הוא מעורב כו' כ"ל והשאר לא יש למחוק ל"ק,

תורה אור השלם

1. רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: דברים יח ד
2. וְאֶל הַלְּוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלָתְכֶם וַהֲרַמְתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר: במדבר יח כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא תנא אישתעוויי דינא: (ב) שם כאן בתרומת מעשר א"ל אדכרתן מילתא:

גליון הש"ם

גמ' קאתינא מכח גברא. ע"ל מז ע"ב:

מוסף רש"י

דאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל. אם קנה עכו"ם קרקע באלף, אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הסיפיות צריך לעשר (גיטין מז.). אצל העובד כוכבים כפירותיו. הרי הן כפירותיו למעשר ולשביעית, דחשידי לחלופי (ע"ז לא.).

רבינו גרשום

קמ"ל דאמרינן נמי בשיין כמופרש וקאי הלכך מפרישין ומעשרן והן שלו: אלא דמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים כגון שנתן העובד כוכבים לישראל שההו בקבלה ומירחן ישראל והאי הלוקח דקאמר כלומר שלוקחן ממנו ישראל בטורח עבודתו והן שלו שיכול למוכרן ולוקח הדמים: דאמר ליה לכהן קא אתינא כו': בחזקתן למעשרות ולשביעית כלומר אם הפקיד כהן פירותיו מעושרין ליכא למיחש שמא החליפן לו ומחזיר לו טבלים אלא אותן שהפקיד לו מחזיר לו. וכן לשביעית אם הפקיד לו פירות של שנת ששית ומחזירן לו בשביעית ליכא למיחש שהחליפן לו ומחזיר לו פירות שביעית שאסורין לסחור בהן וצריכין ביעור לאחר שכלה לחיה. אלא אותן שהפקיד בידו מחזיר לו שלא היה רוצה להכשילו: אצל העובד כוכבים. אבל אם הפקידן אצל העובד כוכבים כשמחזירן לו הרי הן כפירותיו. יש להן דין כפירותיו של עובד כוכבי' דאמרינן ודאי החליפן ומחזיר לו אחרים ודינן כפירות דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים דקא בעי לאפרושי מניהו תרומה גדולה ולמיתבה לכהן והשאר מעשר ראשון ותרומת מעשר מעשרן והן שלו: ר' שמעון אומר יש להן תורת דמאי דספק החליפן וספק לא החליפן הלכך מעשרן והן שלו דאפי' תרומה גדולה לא יהיב לכהן אלא מצבה ולהפריש לתרומה גדולה

דכולי עלמא לא פליגי דבעי לאפרושי כי פליגי ליתנה לכהן בתרומה גדולה לחוד קאמר תנא קמא סבר כו'. ורבי שמעון סבר דספק הוא אם החליפן אי לא הלכך בתרומה גדולה מפריש והן שלו ומוכרה לכהן: וקאמר לה להא שמעתא. דר"א: דלמא לא קשיא הא דדייק אביי דאי ודאי חלפינהו דכולי עלמא בעי למיתבינהו לכהן כאן בתרומה גדולה כלומר בתרומה גדולה לחוד קאמר. והאי דאמר שמואל בר נתן מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר ולא בתרומה גדולה. א"ל אביי לרב דימי ודאי הוי כדקא משנית לי ודלמא כאן בתרומה גדולה וכאן בתרומת מעשר דכי ודאי חלפינהו דכולי עלמא דתרומה גדולה בעי למיתבה לכהן ולוקח טבלין מן העובד כוכבים דקאמר מעשרן והן שלו בתרומת מעשר קאמר דפטור הוא מתרומת מעשר למיתבא לכהן [בחנם] (כאנס"י) וכדריב"ל דדריש ליה להאי קרא הכי טבלים שאתה לוקח מישראל כו': ואם מת. השה שהפריש בשביל פטר חמור קודם שבא ליד כהן נהנה בו כהן דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי:

מתני' לא בחיה. לבי ואיל: ולא בשחוטה. ואפי' (ב) שה שחוטה: **טריפה.** (ג) שנתכוז רגליה מן הארכובה ולמעלה: **כלאים.** תיש הבא על הרחל: **רבי.** ספק חיה ספק בהמה: **מפני שהוא שה.** דבין רחל ובין (ד) עז קרויין שה: **נתנו לכהן.** הפטר חמור (ה) :

גמ' **להן.** בספק: **לכל השמות.** שבמשנתנו. הספק אינו בא עגל ואיה דכתיב (שמות יב) שה מן הכבשים ומן העזים ולא שחוט דבעינן שחיטה לשם פסח וכלאים נמי לא דכלאים אין קריבין לגבי מזבח כדקתני לקמן שור וכשב פרט לכלאים: **בן פקועה.** שנמצא חי בבהמה שחוטה: פלוגתא דר"מ ורבנן בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד.): **בדיקולא.** קלחת. כלומר כשחוטה דמי ואין פודין בשחוטה: **אי דלמא רבי.** וכל הנך אין פודין דאמר במתניתין אלא בשויין קאמרינן דאי בשויין אפי' בשלקי שרי: בן פקועה פסול לפסח דאינו קרב למזבח דתניא בפ' שני דשחיטת חולין (דף לח:) כי יולד (ו) פרט ליולא דופן: **שה מאי אהני ליה.** ומסתברא למעוטי בן פקועה דכשחוט דמי ולא שה הוא ותפלה מרבי בעל מום ונקבה ובן שתי שניס דשה ניתנו: **בכלאים.** דתרי מיני הוא פרקינן דקתני במתניתין ר"א מתיר בכלאים: **פרה שילדה מין עז אין פודין.** דעגל הוא: **בכלאים** (ז) **פרקינן.** וכ"ש בנדמה ול"ל למיתנייה: **היא גופה אינטריכא ליה.** ולא משום (ח) דוקיא אתא: **כלאים הוא.** בתמיה. הא נדמה הוא: **למאי.** קאמר דשייה רבנן לנדמה כי כלאים: **אי לקדשים.** אלא יקרב בגבי מזבח ל"ל למתנייה לנדמה בכלאים כי היכי דפשיטא לן בכלאים פשיטא לן בנדמה: **אי לבכורה.** לאשמועי דלא קדוש בבכורה (ט) ככלאים פשיטא דאך בכור שור כתיב והכא אימעוט: **אי.** למעט ממעשר כדי היכי דכלאים לא מעשרין אף נדמה לא: פשיטא תרוייהו מחד קרא נפקי תתא תתא כתיב הכא תתא הסבנו [ויקרא כז] וכתיב בקדשים תתא אמו [שם כב] מה התם נדמה וכלאים לא כדממעטינן לעיל אף מעשר כלאים ונדמה לא: **לפטר חמור.** דלא פרקינן ביה פטר חמור כי כלאים: **מקצת סימנים.** דאמו: **העברה העברה.** כתיב הכא [שם כז] יעבור תתא הסבנו וכתיב בבכור [שמות יג] והעברת פטר רחם מה בבכורה חייב כדאמרן ואם יש בו מקצת סימנין חייב אף מעשר נמי ליהוי חייב: **קמ"ל.** דדין כלאים אית ליה דתתא תתא גמר מקדשים כי היכי דלמזבח לא קרב כדאמר בריש פירקין (דף ג:) מוס קבוע הוא לישחט עליו במעשר נמי לא קדוש: **פסולי המוקדשין.** שנפדו ויוצאין לחולין: **כיון דאמרי.** פטר חמור מותר בהנאה קודם פדיון חולין הוא הפטר חמור ויכול לפדותו בה לינאן למימר איסור חל על איסור: **אין איסור.** פטר חמור חל על איסור דבהמת פסולי המוקדשין אית בה קדושה אפי' לאחר פדיון דאמרי בגיזה ועבודה ח): **דלא אפיס פדיונו.** שהשה הניתן תחתיו אין בו משום קדושה: **לבי ואיל.** כתיב בפסולי המוקדשין דכתיב (דברים יב) רק בכל אות נפשך וגו' ובפסולי המוקדשין מדבר [ספרי ראה יב טו]:

לר'

מתני' (ט) אין אפודין לא בעגל ולא בחיה לא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי ורבי אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה ואוסר בכוי מפני שהוא ספק נתנו לכהן (י) אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו:

גמ' מתני' מני בן בג בג היא דתניא בן בג בג אומר נאמר כאן [1] שה ונאמר להלן [2] שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו אי מה להלן (כ) זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפי' כל הני נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה (כא) איבעי' להו מהו לפדות בבן פקועה אליבא דר' מאיר לא תיבעי לך דכיון דאר"מ בן פקועה טעון שחיטה שה מעליא הוא אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן [3] דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבישרא בדיקולא דמי או דלמא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל שה קרינא ביה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר (כב) פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח אי מה להלן [7] זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו בן פקועה נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה איבעיא להו מהו לפדות בנדמה אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך השתא בכלאים פרקינן בנדמה מיבעיא כי תיבעי לך אליבא דרבנן בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן או דלמא ל"ש ת"ש (כג) פרה שילדה מין עז אין פודין הא רחל שילדה מין עז פודין מני אילימא ר' אליעזר הא בכלאים נמי פרקינן אלא לאו רבנן היא לא לעולם ר' אליעזר היא גופה קמ"ל דפרה שילדה מין עז אין פודין לא תימא זיל אבתריה דידיה והאי עז מעליא הוא אלא זיל בתר אימיה והאי עגל הוא ת"ש דתני רבה בר שמואל איזהו כלאים הוא נדמה הוא אלא ואביו שה אביו שה כלאים הוא נדמה הוא אלא איזהו דמי לכלאים דשוויה רבנן כי כלאים רחל שילדה מין עז ואביו שה למאי אי לקדשים מהיכא דממעטב כלאים מהתם ממעט נדמה דתניא [3] שור או כשב (כד) פרט לכלאים (כה) או עז פרט לנדמה (כו) אי לבכור [4] אך בכור שור אמר רחמנא (כז) עד שיהא הוא שור ובכורו שור (כח) אלא למעשר [5] תחת תחת מקדשים גמר אלא לפטר חמור לא לעולם למעשר וכגון שיש בו מקצת סימנין מהו דתימא [6] העברה העברה מבכור גמר קמ"ל תחת תחת מקדשים גמר איבעיא להו מהו לפדות בפסולי המוקדשין אליבא דר"ש לא תיבעי לך כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה דאמר אסור בהנאה מאי כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור או דלמא כיון דלא תפיס פדיונו אפקועי איסורא בעלמא הוא אמר רב מרי בריה דרב כהנא מי זוטר מאי דכתיב בהו [7] כצבי וכאיל מה צבי ואיל אין פודין אף פסולי המוקדשין אין פודין השתא דאתית להכי

ולמי

הוא מעורב ברוב (כט) אלא כשהאחד נוטה לגד חיוב או לגד פטור יותר מחבירו קרי ליה חיוב על פטור ועוד דכי משני קסבר אין קנין אבתר דקנה מן הממורח מן העובד כוכבים דרוב עמי הארץ מעשרים הן (ל) לא שייך אלא אחר מירוח ואין לתמוה (לא) לאחר סוגיא דמנחות מנא (לב) לן להש"ס דפליגי במירוח העובד כוכבים פוטר דלמא בית קנין ואין קנין פליגי י"ל א"כ קשה דר"מ (לג) דמדקאמר ר"מ (לד) תורמין משל כל על שלא כל א"כ קסבר אין קנין ובפ"ק דע"ז (דף כא.) דאמרי' יש קנין גבי אין משכירין להם שדות משום דמפקע להו ממעשר והא דמוקי (לה) ירושלמי בית קנין ואין קנין לטעם דלא מפרש טעמא דמתניתין דע"ז משום הפקעת מעשר ועוד יש לדקדק מדבי יהודה דאמר במנחות (דף סו:) תורמין משל כל על שלא כל ופ' (לו) המקבל (בי"מ דף קא.) קסבר יש קנין לפירוש ר"ת בהיא דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים והיא דע"ז יש (לז) לפרש הפקעה בע"א: **רבי אליעזר** מתיר בכלאים. ר' אלעזר גרסינן ולא גרסינן רבי אליעזר וכן מוכח במרובה (בי"ק דף עח.) דאמר ר' אלעזר [1] דמתיר בכלאים (לח) מפני שהוא שה דאינו אלא להוציא כלאים למאי הלכתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כבשים ושה עזים נפקא וכל שכן דלא כר' אליעזר דשרי לעיל בפירקין (לט) אלמא דרבי אליעזר פליג על רבי אלעזר ור' אליעזר בר פלוגתיה דרבי יהושע: **קא** משמע לן תחת תחת (מ) משלמים גמר. וא"ת למה לי בבכור עד שיהא הוא שור ובכורו שור נילף העברה העברה ממעשר וי"ל משום דכתיב מקצת סימנין דומין לאמו לכך צריך למעט נדמה בהאי קרא דנשמע מינה אמאי קאי אך ומיהו לההוא תנא דממעטו לעיל נדמה מפטר חמור תרי זמני וגלי לן בקדושת דמיס וה"ה לקדושת הגוף לפי טעם זה לא הוה מצי למדרש מקצת סימנים מאך ושמא נפקא ליה מקרא אחרינא: **מה צבי ואיל אין פודין וכו'.** עוד יש דרשא בפ' שני (לקמן דף טו.) מצבי ואיל דפטר להו ממתנות ואי לאו מיעוטא דקרא הוה שרי חלבו ופטר להו מאותו ואת בנו וא"ת (מא) היכי עבדינן כל הנך דרשות דפרק כל פסולי (לקמן דף נג.) אמר תלתא צבי ואיל כתיבי ומייתי כל חד למילתיה ולא דרשינן מינייהו הך דרשות כלל (מב) :

ולמי

לא תימא. דעז מעליא הוא ופודין בו אלא זיל בתר אימיה ועגל הוא ולא איירי בנדמה אלא בהאי גופא: אי זה כלאים רחל וכו' הכי תריץ ליה איהו דומה לכלאים דאע"ג דלאו כלאים הוא דשוויה רבנן לאיסוריה ככלאים היינו רחל שילדה כמין עז דהאי לאו כלאים הוא אלא נדמה ואפילו הכי אסור בכלאים: ולמאי. קאמר דאסור בכלאים אי לקדשים לזבחים מאי קמ"ל דתני רבה בר שמואל (אי לקדשים דמס') הא לא איצטריך לאשמועינן דמהיכא קרא דממעט לכלאים מקדשים מהתם נמי אימעוט נדמה מקדשים דתניא שור או כשב וכו': ואי משום למעוטי נדמה מבכור הא נמי מקרא נפקא דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור פרט לנדמה: ואי למעוטי ממעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם פרט לנדמה אף במעשר נמי אלא לאו לפטר חמור איצטריך לאשמועינן דהא דתני רבה בר שמואל דאין פודין בנדמה ותפשוט מהכא: לא לעולם. לא תפשוט ולמעשר איצטריך למעוטי וכגון דיש בו מקצת סימן דומים לאמו: מהו דתימא. העברה העברה מבכור גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בבכור והעבדת כל פטר רחם מה גבי בכור אמרינן כי יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייב בבכורה אף במעשר נמי נימא דכי יש במקצת סימנין דליחייב במעשר: קמ"ל. דתני רבה בר שמואל דלא משום דתחת תחת מקדשים גמר: ואכתי לא ידעינן אי פודין אי לא פודין: פסולי המוקדשין. כגון בעל מום שנפדו כיון דאמר פטר חמור מותר בהנאה קודם פדייה חולין הוא שמותר בהנאה כחולין. ופרקינן בבהמה פסולי המוקדשין דכיון דמותר בהנאה אין קנאו איסור חל על איסור דפסולי המוקדשין יש כאן איסור גיזה ועבודה כדאמר בפרק דלקמן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דהיינו עבודה חולב: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה וכו'. אין איסור פטר חמור דאסור בהנאה [חל] על איסור פסולי המוקדשים דאסור בגיזה ובעבודה הילכך אין פודין: או דילמא. כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהא אסור בהנאה. והאי דחייבא רחמנא למיפרקיה אפקועי איסורין בעלמא הוא כדי שיהא ניתר פטר חמור בהנאה ולא שתהא חלה קדושתו על פדיונו. הכי נמי אין איסורו חלה כלל על איסורי פסולי המוקדשים ואין [כאן] איסור חל על איסור ופודין בבהמה פסולי המוקדשין: ומי זוטר מאי דכתיב בהו. בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל והאי הטמא היינו בעל מום. מה צבי ואיל אין פודין בו כדתנן אין פודין לא בחיה: השתא דאתית להכי

נדמה כמו או דכתיב גבי טביחה ומכירה (דהוה משמע) [כדמשמע] בפ' מרובה (דף עז) וא"ת ולשתוק מתרי או דכתיבי ומשור וכשב ועז ממעטינן כלאים ונדמה מתחת תחת דבכור וי"ל דאצטריך חד או למעט נדמה אף מקצת סימנים דומה לאמו דמרבינן גבי בכור ומדאצטריך למכתב מיהא חד או איצטריך למכתב אידך דלא נדרוש או לרבות כדמשמע בפרק מרובה וא"ת ולשתוק מבכור שור וכשב ושמעינן דנדמה לא קדיש מג"ש דתחת תחת מקדשים וי"ל כיון דאצטריך למכתב אך לרבות מקצת סימנין דומה לאמו כתב נמי בכור שור וכשב דאך לחודיה לא מצי למכתב. תוס' חיצוניות: (ג) אי לבכור אך בכור וכו' ובכורו שור ותו לא איכפת לן אי הוי כלאים או לא ותימה להר"מ מאיוורא דבפרק מרובה משמע דפשוט הוא למעט נדמה מבכור דקאמר אי לבכור תחת תחת יליף מקדשים אי נמי נדמה ממעט ליה כלאים מביעיא לכ"ע לפרש דאך בכור אמר רחמנא וא"כ פשוט לו למעט נדמה בכור מכלאים והיאך תלי נדמה בכלאים דקאמר שהוא ככלאים. תוס' חיצוניות: (ד) דאסירי בגיזה ועבודה. הלכך אין פודין או דלמא כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהיה פדיונו אסור בהנאה והא דחייבה רחמנא למפרקיה אפקועי לאיסורא בעלמא הוא כדי להתיר הפטר חמור בהנאה ולא שתהיה קדושתו חלה על פדיונו הכי נמי (אין איסור חל על איסור פסולי המוקדשין) אין כאן איסור חל על איסור ופודין בבהמת פסולי המוקדשין דלא תפיס פדיונו וכו': (ה) אלא כשהאחד נוטה לצד פטור יותר מחבירו דפטור מטעם לקוח אפי' לפי' ר"ת ועוד מאי דקאמר שהיה לוקח מן העובד כוכבים אז קרי ליה חיוב על הפטור או הפטור על החיוב וכו': (ו) לא שייך אלא אחר מירוח וההיא דפרק השוכר את הפועלים דדרש כנפשך שבעך מה נפשך אתה אוכל ופטור אוכל ופטור מוקי לה בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר או לבית דבעל הבית עיניו בתאנה ולוקח עיניו במקחו ופריך ולוקח מדאורייתא מי מיחייב והתניא וכו' ומאי קשיא הא קודם מירוח מיירי דקא קני לה בעודה מחוברת בתאנה ועוד דע"כ קודם מירוח איירי דהא אין פועל אוכל בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר כדתנן התם והריב"ם מפרש איפכא מר"ת דלוקח קודם מירוח פטור אבל אם נתמרח ביד מוכר דחל עליו חיוב מעשר הו לא מיפטר בלקיחה והך דשמעתין יש לליישב כדפי' ויש לתמוה וכו': (ז) ר"א מתיר בכלאים וכו': (ח) אלמא דר"א פליג על ר' אליעזר בר פלוגתיה דר"י ומיהו נראה דדוקא קאמר דלא כר' יהושע אבל לר"א ניחא דלרבי יהושע דאסר ליה באכילה משה כשבים לא אצטריך בנין אב דרבא לומר שאין פודין בו אבל לר"א דשרי באכילה איצטריך שה דרבא לומר שאין פודין דילפינן משה דפסח אע"ג דלר"א שרי לפדות בשאר כלאים מפני שהוא שה ולא ילפינן ליה משה דפסח אלא מרבינן ליה מתפדה תפדה ה"מ בכלאים דכולו טהור אבל בכלאים כי הכא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא אע"ג דשרי באכילה ילפינן משה דפסח ולא מרבינן ליה מתפדה דלענין פסח אפי' היה כולו דומה אמו לגמרי לא הוה מתכשר דכלאים גמור הוא וזה שנולד מן הטהור [ועיבורו מן הטמא] ככלאים דכבש ועז. כ"מ בתוס' כ"י:

ט) יומא מט: ע"ש כ"ק עמ", ב) [שמות יב כתיב תמים זכר בן שנה], ג) [חולין עד:], ד) [בקרא כתיב תמים זכר בן שנה], ה) [לקמן יז. מז.] חולין לח: נדה מא. ב"ק עו:, ו) [לעיל ה: וש"נ], ז) תיש. ל"ק, ח) [ויקרא כב], ט) דיוקא. ל"ק, י) בכלאים ל"ק, כ) [לעיל ט:], כא) לאותו סוגיא. ל"ק, מ) כ"א לית, נ) כ"א דר"מ אדר"מ, ס) [מנחות סו:], ע) בירושלמי כו' ואין קנין פליגי לטעמייה דלא. ל"ק, פ) בשואל. ל"ק, צ) מפרקין. ל"ק, ק) בכלאים שה דאינו אלא להוציא. ל"ק, ר) כ"א מקדשים. ל"ק, ש) בכל עבדי כו' ובפ' כל כו', ל"ק, ת) [ועי' היטב תוס' לקמן טו. ד"ה מה וכו'],

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכורו שור אי למעשר: (ב) רש"י ד"ה ולא וכו' בשה: (ג) ד"ה טרפה כגון שנתמכו: (ד) ד"ה נתנו וכו' תמור עצמו הס"ד: (ה) ד"ה בכלאים נמי פרקינן:

מוסף רש"י

אין פודין. פטר חמור, לא בעגל ולא בחיה. דשה כתיב (יומא מט:). לא בשחוטה. דשה שחוטה דלא שה קרינא בה (ב"ק עח). ולא בכלאים. משני מיני בהמות (שם) אי: דעז וכחל ואע"ג דמשני לדליו הוא שה (יומא שם). בכור. מבהמה וחיה (ב"ק שם) דתיש ולביה (יומא שם). מהו לפדות. פטר חמור, בבן פקועה. דשה בן ט' (ל"ל בן ה') מי הנמלא בבהמה שנשחטה, ובפסוח משוויו קניבעינא ליה, דאי בשויו קי"ל דאפילו בשלקי מפדקינן (חולין עד:). כבישרא בדיקולא דמי. ותנן אין פודין בשחוטה (שם). דילפת מפסח. ופסח בבן פקועה פסול, דקי"ל בקדשים כי יולד פרט ליולא דופן (שם). מאי אהני ליה. ומקמבעיא דאסור מעמעט דכבישרא בדיקולא הוא וכי מרבי בעל מום ונקבה קא מרבי (שם). פרט לכלאים. מן העז ומן הכבש (נדה מא.) בן רחל ותיש שפסול לקרבן, ומרבינא דלו דרים ליה (חולין לח:). פרט לנדמה. עז שילדה תמיים כמותה וכנה דומה לרחל (שם) דאינו דומה לא לאיבו ולא לאמו, שבא מאיל ורחל ודומה לעז (ב"ק עז:) אי: אינו ואמו מן העז והוא בבכור (נדה מא.). אך בבכור שור כו'. מדמלי למיכתב אך שור כשב ועז, דהא עניינא דבכור קמיסתעי, דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהו בכור, ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר (לעיל הז).

שיטה מקובצת

(א) אין הכהן רשאי לקיימו אלא רשאי לעורפו עד שיפריש שה תחתיו דנחשדו כהנים וכו' אין לכהן בגוף פטר של ישראל שום היתר לר' יהודה דאסור בהנאה ולר"ש שעובר כל שעה שאינו פודהו כמו ישראל. תוס' חיצוניות: (ב) או עז פרט לנדמה. וא"ת תיפוק ליה דהוי מומא כדמשמע לעיל וי"ל דאצטריך לתמורה ואע"ג דחיילה על בעלת מום קבוע וא"ת ל"ל קרא תיפוק ליה דנילף בקדשים מבכור מג"ש דתחת תחת ויש לומר דאצטריך היכא דמקצת סימנים דומה לאמו דאז מחייב בבכורה וא"ת ולשתוק מאו למעט כלאים ושמעינן ליה מתחת תחת מבכור ובכור ידענן מכ"ש מנדמה או מבנין אב דרבא וי"ל דאי לא הוה כתיב אלא חד או הו"א דאתא לרבות

לא תימא. דעז מעליא הוא ופודין בו אלא זיל בתר אימיה ועגל הוא ולא איירי בנדמה אלא בהאי גופא: אי זה כלאים רחל וכו' הכי תריץ ליה איהו דומה לכלאים דאע"ג דלאו כלאים הוא דשוויה רבנן לאיסוריה ככלאים היינו רחל שילדה כמין עז דהאי לאו כלאים הוא אלא נדמה ואפילו הכי אסור בכלאים: ולמאי. קאמר דאסור בכלאים אי לקדשים לזבחים מאי קמ"ל דתני רבה בר שמואל (אי לקדשים דמס') הא לא איצטריך לאשמועינן דמהיכא קרא דממעט לכלאים מקדשים מהתם נמי אימעוט נדמה מקדשים דתניא שור או כשב וכו': ואי משום למעוטי נדמה מבכור הא נמי מקרא נפקא דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא שור ובכורו שור פרט לנדמה: ואי למעוטי ממעשר בהמה תחת תחת מקדשים גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בקדשים תחת אמו מה התם פרט לנדמה אף במעשר נמי אלא לאו לפטר חמור איצטריך לאשמועינן דהא דתני רבה בר שמואל דאין פודין בנדמה ותפשוט מהכא: לא לעולם. לא תפשוט ולמעשר איצטריך למעוטי וכגון דיש בו מקצת סימן דומים לאמו: מהו דתימא. העברה העברה מבכור גמר כתיב במעשר כל אשר יעבור תחת השבט וכתיב בבכור והעבדת כל פטר רחם מה גבי בכור אמרינן כי יש בו מקצת סימנין דומין לאמו חייב בבכורה אף במעשר נמי נימא דכי יש במקצת סימנין דליחייב במעשר: קמ"ל. דתני רבה בר שמואל דלא משום דתחת תחת מקדשים גמר: ואכתי לא ידעינן אי פודין אי לא פודין: פסולי המוקדשין. כגון בעל מום שנפדו כיון דאמר פטר חמור מותר בהנאה קודם פדייה חולין הוא שמותר בהנאה כחולין. ופרקינן בבהמה פסולי המוקדשין דכיון דמותר בהנאה אין קנאו איסור חל על איסור דפסולי המוקדשין יש כאן איסור גיזה ועבודה כדאמר בפרק דלקמן תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב דהיינו עבודה חולב: אלא כי תיבעי לך אליבא דרבי יהודה וכו'. אין איסור פטר חמור דאסור בהנאה [חל] על איסור פסולי המוקדשים דאסור בגיזה ובעבודה הילכך אין פודין: או דילמא. כיון דלא אלים קדושת פטר חמור למיתפס פדיונו שיהא אסור בהנאה. והאי דחייבא רחמנא למיפרקיה אפקועי איסורין בעלמא הוא כדי שיהא ניתר פטר חמור בהנאה ולא שתהא חלה קדושתו על פדיונו. הכי נמי אין איסורו חלה כלל על איסורי פסולי המוקדשים ואין [כאן] איסור חל על איסור ופודין בבהמה פסולי המוקדשין: ומי זוטר מאי דכתיב בהו. בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו כצבי וכאיל והאי הטמא היינו בעל מום. מה צבי ואיל אין פודין בו כדתנן אין פודין לא בחיה: השתא דאתית להכי

ט) תוס' ל"ל לא לעולם כ"א מי קמני וכו':

עין משפט נר מצוה

סא א מיי' פי"ב מהל' בכורים הל"ח סמג עשין קמה קמו טוש"ע י"ד סי' שכא סעי' ב:
סב ב מיי' פי"ה מהל' מאכלות אסורות הל' יד טוש"ע י"ד סי' יג סעי' ב:
סג ג מיי' פי"ב מהל' בכורים הלכה ט טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ד:
סד ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
סה ו מיי' פי"ב מהל' בכורות הל"ו טוש"ע י"ד סי' שטו סעי' הז:

תורה אור השלם

1. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בֶשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה:
שמות יג יג
2. שֶׂה תְּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ:
שמות יב ה
3. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ: וְשׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב כִּי כֹּל אֹתוֹ אֶת בְּנוֹר שׁוֹר אוֹ בְּכוֹר בָּשָׂר אוֹ בְּכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ: במדבר יח יז
5. וְכָל מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַיְיָ:
ויקרא כז לב
6. וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ:
שמות יג יב
7. רַק בְּכֹל אַוַּת נַפְשְׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בָשָׂר כִּבְרַכַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יֹאכְלֶנּוּ כְּצְבִי וְכָאַיָּל: דברים יב טו

רבינו גרשום

ולא בטריפה. כגון שנתחכז רגליו מן הארכובה ולמעלה: ולא בכלאים. בשה הבא מעז ומרחל: ולא בכוי. הבא מן התיש ומן הצביה: ור' אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה. שאביו ואמו מין בהמה: נתנו לכהן. הפטר חמור: אין הכהן רשאי לקיימו. שלא יערפנו עד שיפריש הכהן שה תחתיו והוא שלו מפני גזרת הכתוב ואם לא תפדה וערפתו: נאמר כאן שה. תפדה בשה ונאמר להלן בפסח שה תמים זכר בן שנה: מה להלן פרט לכל השמות הללו. משום דפסח קדשים הוא ואמרינן גבי קדשים שור או כשב (לרבות) פרט לכלאים או עז פרט לנדמה כי יולד פרט ליוצא דופן: אף כאן. בהאי תפדה בשה פרט לכל השמות הללו: בן פקועה. שה חי שנמצא בבטן בהמה שחוטה: כבישרא בדיקולא דמי. וכשחוט הוא ואין פודין בו: דילפת שה שה מפסח ובפסח אמרינן פרט ליוצא דופן והיינו בן פקועה ומשום הכי אין פודין. אי מה להלן זכר כו': בנדמה. היינו שאביו איל ואמו רחל אלא שדומה למין אחר: בנדמה מיבעיא. שהרי אביו ואמו מין אחד: האי פרה שילדה מין עז אין פודין דאמרינן עגל הוא. הא רחל שילדה מאיל מין עז פודין בו. וש"מ דאית ליה דפודין בנדמה ב) מיבעיא: אמר לך רבי אלעזר מי קתני בברייתי' רחל שילדה מין עז הא לא קתני לה בהדיא אלא למידק מינה הכי לרבי אלעזר אע"ג דאיכא למידק הכי הא לא איצטריך לאשמועינן דכיון דבכלאים פודין כ"ש בנדמה אלא האי גופיה ברייתא גופה אצטריך לאשמועי' דפרה שילדה מין עז אין פודין אותו: